

3 | ARMOEDE

De uitdagingen

De armoede is onder deze regering angstwekkend gegroeid. De bankencrisis en de economische crisis laten zich in vele gezinnen voelen. De armoedebaarometer staat op onweer.

- Ruim 15% van de gezinnen leeft onder de armoedegrens.
- De werkloosheid piekt.
- Meer dan 100.000 gezinnen doen beroep op het OCMW, een historisch record.
- Steeds meer gezinnen hebben kunnen hun kredieten niet langer afbetalen: een recordaantal van 361.572 mensen staat als wanbetaler geregistreerd bij de centrale voor kredieten aan particulieren (april 2010).
- Meer mensen kampen met betaalproblemen, vaak voor basisvoorzieningen als huur en energie.
- In 2009 konden 122.749 gezinnen in Vlaanderen hun gas en elektriciteit niet betalen, 22.000 meer dan een jaar eerder.
- Meer dan 110.000 mensen moesten in 2009 beroep doen op voedselbanken.

België blijft één van de rijkste landen ter wereld, Vlaanderen één van de meest welvarende regio's. Maar de voorbije jaren is de armoede toegenomen. De kloof tussen arm en rijk groeit. Die ongelijkheid is een bom onder sociale samenhang en een schande voor onze samenleving.

Dat de armoede stijgt, is niet alleen het gevolg van de financiële en economische crisis. Het is ook het resultaat van de manier waarop de regering met de crisis en met armoede is omgegaan:

- Onze sociale zekerheid verliest terrein tegenover de kopgroep van EU-landen met de beste sociale bescherming. Onvoldoende welvaartsvaste uitkeringen verzwakken de effectiviteit van onze sociale zekerheid.
- De laagste uitkeringen liggen zelfs onder de Europese armoedegrens. Het wetsvoorstel van Groen! om alle uitkeringen boven de Europese armoedegrens te tillen, is door de regering Leterme op de lange baan geschoven.
- Armoedebestrijding was geen prioriteit en de bevoegde staatssecretaris beschikte over onvoldoende middelen.

2010 is het Europees jaar ter bestrijding van de armoede. En ons land neemt uitgerekend in het najaar 2010 het voorzitterschap van de EU op. Op sociaal vlak kunnen we dat niet met opgeheven hoofd. De crisis dwingt ons om meer in de strijd tegen armoede te investeren.

Onze visie

Iedere inwoner van ons land heeft recht op een menswaardig bestaan. Groen! wil daarom eindelijk een prioriteit maken van het armoedebeleid en van een sterker sociaal beleid. Tegenover het onrecht van groeiende armoede kiest Groen! voor een samenleving gebaseerd op sociale rechtvaardigheid, met een sterkere solidariteit. We willen een samenleving met minder ongelijkheid, die de grondrechten van haar inwoners waarborgt.

Onze oplossingen

55. We brengen **alle minimumuitkeringen boven de Europese armoedegrens**. Groen! wil dat alle minimumuitkeringen op één legislatuur boven de Europese armoedegrens geraken. Concreet betekent het groene voorstel dat de uitkeringen van alle gepensioneerden, leefloners (OCMW-steuntrekkers), gehandicapten, zieken,... boven de armoedegrens komen te liggen. Alles samen 431.200 mensen. Speciale aandacht voor de inkomenspositie van éénuoudergezinnen gaat samen met een algemene verhoging van de minima. Groen! en Ecolo legden daarvoor een concreet en becijferd wetsvoorstel op tafel om de sociale uitkeringen en het leefloon op te trekken tot boven die armoededrempel. Het Rekenhof becijferde de kostprijs van dit plan op 1,254 miljard euro: een haalbaar bedrag. Hoe we dit financieren, wordt uitgewerkt in het hoofdstuk Begroting.
56. We maken **alle uitkeringen welvaartsvast**. We willen dat uitkeringen voor ziekte, werkloosheid of pensioen in de toekomst ook de evolutie van de welvaart volgen. De afgelopen twee decennia stegen de lonen veel sneller dan de uitkeringen. Daardoor groeide de kloof tussen sociale uitkeringen en het laatst verdiende loon schrikbarend. Zo verliezen werkloosheidsuitkeringen en pensioenen terrein ten aanzien van de evolutie van de lonen en van de welvaart. Groen! wil die stilzwijgende erosie van uitkeringen stoppen door ze welvaartsvast te maken, zodat ze een menswaardig leven blijven garanderen aan wie er beroep op moet doen.
57. We voorzien **financiële stimulansen die ook werken voor de lagere inkomens**. Mensen met lage inkomens hebben het meeste nood aan financiële stimulansen (bijvoorbeeld inzake huisvesting, maatregelen energiebesparing, kinderopvang, ...). De bestaande systemen van fiscale aftrekbaarheid zijn voor hen weinig efficiënt. Ze veronderstellen dat mensen eerst het geld hebben om het te kunnen uitgeven, en pas later een tussenkomst krijgen via de belastingsafrekening. Bovendien is het financieel voordeel voor hen veel beperkter dan bij mensen met hogere inkomens. Groen! wil daarom mechanismen die daadwerkelijke financiële stimulansen of compensaties bieden voor mensen met lage inkomens. Dat kan door de prijs van voorzieningen afhankelijk te maken van het inkomen (vb. kinderopvang), waardoor de laagste inkomens het minste moeten betalen. Derde-betalerssystemen, waarbij kortingen automatisch worden toegekend, zoals gehanteerd wordt bij de gezondheidsdiensten, kunnen investeringen (bijvoorbeeld in energiezuinige toestellen) ook voor lage inkomensgroepen haalbaar maken.
58. **Betere bescherming tegen overkreditering**. Steeds meer mensen geraken via schulden in problemen. Tegelijk promoten grote winkelketens alsmaar vaker eigen betaalkaarten. Daardoor neemt het probleem van mensen met schulden schrikbarend toe. Groen! wil een aanpassing van de wetgeving die consumenten beter beschermt tegen overkreditering en die de wildgroei aan kredietsystemen beter reguleert. We willen dat de woekerintresten die sommige bedrijven rekenen worden verlaagd tot aanvaardbare rentevoeten (met een maximumintrest op 9%). Groen! wil ook een einde maken aan de zogenaamde doorlopende kredieten, door een nulstellingstermijn in te voeren. Dit is een termijn waarbinnen kredieten moeten worden afbetaald, vooraleer een nieuw krediet kan worden aangegaan. Groen! wil een beter juridisch kader voor het optreden van deurwaarders en incassobureaus. We vragen ook een uitbreiding van de mogelijkheden van totale

- schuldkwijtschelding voor totaal en definitief onvermogen personen. Ten slotte wil Groen! formules voor sociaal krediet bevorderen.
59. We maken **wonen opnieuw betaalbaar: een maximumfactuur voor huur**. Wonen weegt steeds zwaarder op het inkomen van gezinnen. Voor arme gezinnen wordt dit onhoudbaar. Groen! wil een aanpassing van de huurwet met de invoering van een maximumfactuur voor huur. Dat kan door een kaderwet die de blokkering en algemene regulering van huurprijzen toelaat. Vervolgens kunnen de gewesten een systeem uitwerken van richthuurprijzen voor bescheiden woningen. Richthuurprijzen bepalen de prijs van een woning aan de hand van kwaliteit, de ligging, voorzieningen in de woning, omgevingsfactoren. Ook wil Groen! een betere regeling voor de huurwaarborg voor mensen in armoede via een huurwaarborgfonds. Inspanningen van de gewesten voor meer sociale woningen in alle steden en gemeenten vormen het sluitstuk om het recht op kwalitatief en betaalbaar wonen voor mensen met lage inkomens te garanderen, én om de druk op de prijzen voor de gehele woonmarkt te verminderen.
60. Groen! wil de de **groeïende energie-armoede bestrijden**. Volgens cijfers van de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeentes (VVSG) konden ruim 122 749 gezinnen in 2009 hun energiefactuur niet betalen. Dat zijn meer dan 22 000 gezinnen meer ten opzichte van het jaar daarvoor. Steeds meer mensen worden door de commerciële energiebedrijven van elektriciteit of aardgas afgesloten en doorverwezen naar de 'sociale leverancier'. Ook inzake water nemen afsluitingen toe. Zo schuiven de commerciële energiebedrijven hun minder aantrekkelijke klanten door naar de intercommunales. Agressieve verkoopstechnieken en bewust onderschatte voorschotten brengen mensen in schulden. Groen! wil dat ook de commerciële energieleveranciers met hun klanten met betaalproblemen voor een lokale adviescommissie komen alvorens ze klanten mogen 'droppen' en doorverwijzen naar de sociale leveranciers. Verder wil Groen! via energie-audits en investeringen de energiefactuur van kwetsbare gezinnen prioritair doen dalen (zie hoofdstuk klimaat). Sociale tarieven worden best automatisch toegekend. We willen dat de federale overheid initiatieven op dit punt coördineert met de gewesten.
61. We maken een **kwalitatieve gezondheidszorg voor iedereen betaalbaar**. Arme mensen sterven vroeger dan anderen. Ze ervaren vaak drempels in de toegang tot gezondheidszorg. De ongelijkheid voor ziekte en zelfs de dood is één van de meest fundamentele en onrechtvaardige ongelijkheden in ons land. Groen! wil een kwalitatieve gezondheidszorg voor iedereen betaalbaar maken door een uitbreiding van de maximumfactuur voor gezondheidszorg, een automatische toekenning van verhoogde tegemoetkomingen aan wie er recht op heeft (OMNIO-statuut), een veralgemening van het derde betalersysteem en doelgerichte campagnes naar groepen die vandaag te weinig en te laat van de gezondheidszorg gebruik (kunnen) maken. Wijkgezondheidscentra kunnen de drempel verlagen en de toegankelijkheid verhogen. (zie ook hoofdstuk sociale zekerheid)
62. We **schaffen de onderhoudsplicht voor zorgbehoevende ouderen af**. De onderhoudsplicht van kinderen voor hun zorgbehoevende, bejaarde ouders zorgt vandaag voor grote onrechtvaardigheden. Het ene OCMW vordert verleende steun terug, het andere niet. Bovendien zorgt dit vaak voor grote spanningen binnen families. Ook vele ouderen voelen zich ongemakkelijk om 'ten laste' te moeten vallen van hun kinderen. Groen! wil de afschaffing van de onderhoudsplicht voor zorgbehoevende ouderen, tenzij mensen zichzelf in een situatie van onvermogen hebben gebracht door schenkingen aan hun kinderen. Samen met een versterking van de zorgverzekering en van het zorgaanbod is het garanderen van een kwalitatieve en betaalbare verzorging een overheidstaak.
63. Groen! wil de **kinderarmoede actiever bestrijden**. Een fonds ter bestrijding van kinderarmoede zou het mogelijk maken de begeleiding van gezinnen in armoede met kinderen te versterken, ouders te ondersteunen en plaatsingen te vermijden. Het kinderrechtenverdrag voor alle kinderen waarmaken is daarbij de doelstelling. Door van kinderbijslag een recht van ieder kind te maken en een inhaalbeweging te

voorzien ter compensatie van de verloren welvaartsvastheid van de kinderbijlagen neemt ook de financiële ruimte in deze gezinnen toe.

64. We **werken drempels in het onderwijs weg**. In de strijd voor gelijke (onderwijs)kansen wil Groen! een verlaging van de leerplichtleeftijd tot 5 jaar. Juist de meest kwetsbare kinderen vinden moeilijker de weg naar het kleuteronderwijs. Tegelijk willen we de samenwerking tussen onderwijs en welzijn versterken en investeren in ouderondersteuning – en participatie. Groen! wil uitgebouwde projecten met meertalig kwaliteitsvol onderwijs naar taalzwakke gezinnen mogelijk maken. Groen! pleit voor kosteloos leerplichtonderwijs. Ook wil Groen! meer middelen in lokale projecten om de digitale kloof te dichten, zodat ook mensen in armoede en hun kinderen toegang hebben tot informatie via internet. Om de democratisering van het hoger onderwijs te vrijwaren, wil Groen! het standstill-principe van de inschrijvingsgelden wettelijk verankeren en werken aan een meer coherent en minder ouderafhankelijk studentenstatuut.
65. We **hervormen en versterken de Dienst Alimentatievorderingen**. Na een scheiding geraken nogal wat mensen in financiële problemen wanneer de partner de vastgelegde alimentatie voor henzelf en/of voor de kinderen niet betaald. Alleenstaanden met kinderen, vaak vrouwen, hebben het extra moeilijk wanneer hun partner geen onderhoudsgeld betaalt voor de kinderen. Al te vaak gebruiken ze juridische omwegen om hun schuld te ontlopen. DAVO slaagt er slechts in om een kwart van de achterstallige sommen daadwerkelijk te innen. Naast vele alleenstaande vrouwen, draaien ook andere belastingbetalers op voor niet meer te innen voorschotten. Groen! wil dat deze dienst zichzelf meer bekend maakt. Daarnaast trekken we de inkomensgrens van gerechtigden op voorschotten op alimentatie op.
66. We zetten **meer middelen in de strijd tegen de verkleuring van de armoede**. Onderzoek toont hoe snel armoede verkleurt, zeker in de steden. Het armoede bij allochtonen en nieuwkomers ligt veel hoger dan bij andere groepen. Het is nodig dat armoedebeleid meer aandacht heeft voor de groeiende etnische armoede in ons land. De aanpak hiervan vraagt een sterker stedenbeleid, een onderwijsbeleid dat meer oog heeft voor de groeiende diversiteit in de steden en een arbeidsmarktbeleid dat mensen van andere etnische afkomst meer kansen geeft door vorming op maat en bestrijding van discriminatie. We willen dat wachtlijsten voor taalcursussen verdwijnen. Interculturalisering van hulpverlening is cruciaal op alle beleidsniveaus. Groen! pleit er ook voor dat armenverenigingen armen van andere etnische afkomst beter vertegenwoordigen.
67. We **starten een taakgroep arbeidsrechten kwetsbare werknemers**. De armoedesituatie van mensen zonder papieren is vaak schrijnend. Clandestiene arbeidsmigranten werken daarbij vaak in extreme uitbuitingssituaties, waarbij in praktijk iedere sociale bescherming ontbreekt en bij arbeidsongevallen de werkgever vaak aan zijn verplichtingen ontsnapt. Groen! wil een de oprichting van een taakgroep die de situatie en de arbeidsrechten van clandestiene arbeidsmigranten onderzoekt, samen met inspectiediensten en de arbeidsauditoraten.
68. We **versterken het grootstedenbeleid**. De armoede is het hoogst in de (grote) steden: meer mensen met een leefloon, meer werklozen, meer asielzoekers, meer geregulariseerden, De werkelijke armoede is er bovendien nog hoger dan uit de officiële statistieken blijkt. Heel wat asielzoekers die zijn toegewezen aan andere gemeenten wonen in de grote steden. Ook mensen zonder papieren duiken vaker onder in de steden. Ook in de kleinere steden en in landelijke gebieden is er armoede, maar in de (grote) steden is die in vergelijking vele malen groter. Omdat dit ook lokale inspanningen vraagt, pleit Groen! voor een verdubbeling van de middelen voor grootstedenbeleid, of dit nu federaal of Vlaams wordt gefinancierd. Bovendien wil Groen! meer garanties dat die middelen prioritair gaan naar armoedebestrijding en sociale stadsontwikkeling, en niet langer dienen voor prestigeprojecten. De zeer hoge armoedecijfers in Brussel vereisen een gecoördineerde aanpak van alle overheden, met inzet van extra middelen.

69. We **versterken de OCMW's** als laatste vangnet. Steeds meer mensen vallen door de mazen van het net en moeten aankloppen bij het lokale OCMW. Bovendien wentelen de federale en Vlaamse regeringen de gevolgen van de crisis mee af op de lokale OCMW's, zonder voldoende extra middelen. Mensen die geschorst worden door de RVA of die geregulariseerd zijn, moeten vaak aankloppen bij het OCMW. Voor het leefloon wil Groen! dat de federale overheid een groter deel van de uitkering ten laste neemt (tot 90%) en zo de OCMW's en lokale besturen ruimte geeft voor een sterker lokaal armoedebeleid.
70. We **baseren het armoedebeleid op dialoog**. Meer dan vijftien jaar geleden vormde het Algemeen Verslag over de Armoede een keerpunt: armen en hun verenigingen werden gesprekspartners voor de overheid. In het kielzog ontstond het Centrum ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, en op Vlaams niveau het armoededecreet met de Verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen. Toch wordt de ervaringsdeskundigheid van de armen federaal nog onvoldoende benut. Groen! wil een armoedebeleid dat de kracht van de dialoog beter gebruikt om tot goed werkende maatregelen met meetbaar resultaat te komen. Dat vereist niet alleen een sterkere ondersteuning voor een federale dialoog, maar ook en vooral een grotere openheid van de beleidsmakers en een grotere bereidheid tot fundamentele bijstellingen. Naast armenorganisaties wil Groen! dat een ruimer maatschappelijk middenveld bij deze dialoog wordt betrokken.
71. We **voeren een armoedebeleid op basis van een federaal armoedeplan met meetbare beleidsdoelstellingen**. Het armoedebeleid vandaag is te vrijblijvend. Groen! wil van armoedebestrijding eindelijk een échte prioriteit maken, op basis van een federaal armoedeplan met even meetbare beleidsdoelstellingen als de Maastrichtnormen, het begrotingsevenwicht of de Lissabondoelstellingen rond werkgelegenheid. Solidariteit die niet wordt vertaald in concrete en meetbare beleidsobjectieven, blijft vrijblijvend, ten koste van de zwaksten. Groen! kiest voor duidelijke maatschappelijke, politieke en budgettaire keuzes, die als ambitie hebben de sociale grondrechten voor eenieder in ons land te garanderen. De normen van het Nationaal Actieplan Sociale insluiting vormen een eerste aanzet. Groen! wil dat de nationale actieplannen uitgroeien tot een politiek instrument, waarop een regering kan worden afgerekend en die politiek aanzet tot een sterker beleid. Om van armoedebeleid een prioriteit te maken, is een volwaardige minister noodzakelijk, of is armoedebeleid een rechtstreekse bevoegdheid van de premier.
72. We maken werk van **automatische toekenning van sociale rechten**. Al te vaak nemen mensen hun rechten niet op, omdat ze de mogelijkheden niet kennen of omdat de procedures te complex zijn (OMNIO-statuut, sociale tarieven, uitkeringen, ...). Groen! wil een automatische toekenning van sociale rechten waar mogelijk. Administratieve vereenvoudiging staat hier ten dienste van de kwetsbaarste groepen.
73. We voeren een **armoede-effect-rapport** in. Belangrijke hervormingen worden vooraf getoetst op hun effect op armoede. Zo kunnen we vermijden dat belastinghervormingen onbedoeld de ongelijkheid doen toenemen of dat maatregelen om schulden voor bedrijven beter inbaar te maken, de basisrechten van mensen in armoede schenden.